

kapitolu nesoucí název *Atlas typů středoevropské funerální litiny*, v níž autorka na základě již výše zpracované typologie funerální litinové plastiky provádí detailní přehled ovlivňování původními pruskými vzory a zamýšlí se nad vývojem v českých zemích a v Rakousku, jež vyvrcholil v původní samostatné tvorbě. Za velmi působivé lze tak považovat např. ukázky ze hřbitovů v Žebráku, Počáplech, z rodinného pohřebiště Fürstenbergů v Nižboru, zaujme i výborná dokumentace původních vzorů ze hřbitovů v Berlíně či podrobný popis hutnického hřbitova v Gliwicích.

V poslední kapitole se autorka pozastává nad současným stavem funerální litinové plastiky z pohledu památkové péče. Zatímco v českých zemích shledává spíše neutěšenou situaci, směřující k prohlubující se devastaci a zániku funerální litinové plastiky, uvedené příklady z Německa i Rakouska skýtají zcela opačný vztah společnosti k těmto artefaktům. Do protikladu tak staví v Německu běžnou praxi úprav již nevyužívaných hřbitovů do podoby parků, avšak se zachovanou pietou. V případě Mariazell (Rakousko), kde se litinové kříže nelikvidují, ale přebírají je noví nájemci hrobových míst, hovoří přímo o „cestě recyklace“.

Také po grafické stránce je publikace uspořádána velmi zdařile.

Markéta Holubová (EÚ AV ČR, v. v. i.)

René Petráš, CIZINCI VE VLASTNÍ ZEMI. DĚJINY A SOUČASNOST NÁRODNOSTNÍHO NAPĚTÍ V EVROPĚ. Auditorium, Praha 2012, 255 s.–

René Petráš, vzděláním právník a historik, se systematicky věnuje otázkám

národnostních menšin. V posledních letech jako autor významně obohatil literaturu o národnostně menšinové problematice v českých zemích. Vedle řady studií v renomovaných odborných periodikách přísluší připomenout jeho samostatné knižní publikace *Menšiny v komunistickém Československu* (2007), *Menšiny v meziválečném Československu* (2009) nebo rozsáhlou kolektivní knižní monografii *Menšiny a právo v České republice* (2009), na jejímž vydání měl zásadní podíl nejen jako autor vícero kapitol, ale i jako jeden z editorů.

Badatelský zájem o problematiku národních menšin R. Petráš nejnověji neomezuje pouze na české země či Československo. Dokladem je jeho nejnovější knižní titul, jehož název má poněkud publicistický nádech, což ovšem tím více může vzbudit pozornost čtenářů, právě tak jako přitažlivá grafická úprava knihy. Podstatné je samozřejmě její tematické zaměření. Autor rozebírá v historické perspektivě národnostní spory v Evropě, resp. postavení národnostně menšinových společenství, která jsou ve společenském vědomí většinové společnosti v různých zemích vnímána jako cizí element.

Strukturu práce člení autor do tří celků. V prvním, který nazval „Cizí, nežádoucí a tolerovaní“, věnuje pozornost otázkám vymezení menšin, dosavadním pokusům o definování národnostních menšin z právního hlediska i ze zorného úhlu společenskovedních disciplín, tj. tématu, kterému věnoval zvýšenou pozornost již v předchozích pracích. Nově osvětluje i důvody, proč v právu v podstatě neexistuje obecně uznávaná definice menšiny. Poukazuje na rozdíly v pojetí národa a menšin v evropských i mimoevropských zemích.

V tomto případě vychází z klasického pojetí vymezení pojmu rasa – náboženství – národ (s. 14 an.). Jeho právní determinace ho však omezuje v pohlížení na tuto třídu, zejména na sporný pojem rasa. Nezmiňuje přitom, že dnes již alespoň v odborných společenskovědních kruzích téměř jednoznačně převažuje ústup od používání pojmu rasa, protože stvrzování významu rasy vede ke xenofobním a rasistickým postojům. Hovoří-li o menšinových problémech, je přínosné, že se snaží postihnout jejich specifika vyplývající z role národnostní, jazykové nebo náboženské situace v evropském i mimoevropském světě, a to jako jevu bez rozdílů přítomného. Nevyhýbá se ani nastínění problémů, které v jednotlivých zemích souvisí se začleněním právní úpravy postavení menšin do právní vědy, zvláště rozdílných koncepcí přístupů legislativních řešení.

Druhá část práce pojednává o celkovém vývoji menšinových problémů v Evropě. Autor zde přináší pro celkové osvětlení situace nejprve stručné historické exkurzy od starověku až po raný novověk, přičemž pozornost věnuje zejména vývoji moderního nacionalismu v 19. století a místu menšinových otázek v evropské politice před 1. světovou válkou, aby se potom soustředil na zlomové období v dějinách Evropy, kdy s novým politickým uspořádáním po světových válkách vystupuje do popředí hledání řešení nacionálních konfliktů. Zvláště se věnuje období po 1. světové válce, kdy se menšiny v Evropě staly klíčovým problémem. Tehdy zdroje menšinových konfliktů měla eliminovat mezinárodně právní ochrana menšin v rámci versailleského mírového systému a působnost první mezinárodní organizace Společnosti národů. Byť při studiu menšinových otázek vychází R. Petráš ze

široké heuristické základny, při hodnocení fungování tohoto systému nepřichází s novými zjištěními, ale pouze shrnuje dosavadní poznatky, které již publikoval. Týká se to i výkladu vývoje po 2. světové válce.

Zvláštní pozornost zasluhuje třetí část knihy pod názvem „Nebezpečné menšiny v Evropě?“ R. Petráš ji pojal oproti dřívějším publikacím novým způsobem, především v tom, že se soustřeďuje na roli německých menšin a postavení německého národa v Evropě od první světové války, včetně dnešní menšinové politiky Spolkové republiky Německa. Podobně sleduje otázky maďarských menšin ve střední Evropě, zejména po roce 1918 (nevyhýbá se ale ani úvahám o počátcích moderního nacionalismu v Uhrách v 19. století). Ústředním tématem, na něž autor klade důraz, je poukaz na obtížné vyrovnávání se maďarské menšinové politiky s důsledky Trianonské mírové smlouvy (1920), tj. s vymezením hranic nového maďarského státu ve značně okleštěné podobě oproti předválečnému Uherku. Od politického uspořádání po 1. světové válce se pak odvíjí i vznik početných maďarských menšin v sousedních zemích, pro které je postavení Maďarů ve většinové společnosti zdrojem stálého napětí. R. Petráš proto zařazuje otázku maďarských menšin ve střední Evropě mezi potenciálně konfliktní menšiny. Připomíná též, že dodnes je v Maďarsku vnímáno postavení Maďarů v sousedních zemích jako jedna z priorit zahraniční politiky, v nichž se projevují i snahy o revizi trianonské smlouvy.

Do kapitoly o nebezpečných menšinách v Evropě zahrnul R. Petráš také úvahu o vývoji anglo-irského sporu, který má náboženské i politické pozadí. Poukazuje na tento jev jako na historický menšinový

problém, který má tendenci přerůst do separatistického hnutí. Podobně přibližuje současnou situaci Španělska jako státu ohroženého menšinami, zejména s ohledem na sílící separatismus Katalánska, Baskicka či dalších regionů. Nakonec nastiňuje důsledky rozkladu Jugoslávie 1991 a válečný konflikt provázející konstituování samostatných národních států na Balkánu. Obdobně zmiňuje i eskalaci národnostních konfliktů v souvislosti s rozpadem Sovětského svazu.

Publikace *Cizinci ve vlastní zemi* má šanci oslovit odbornou veřejnost, ale také publicisty a nepochybně rovněž širší čtenářskou obec. I když R. Petráš balancuje mezi právním a historickým výkladem, svůj text ladí spíše do popularizačního stylu. Místy se dokonce čtenáři omlouvá, že některým otázkám se důkladně nevěnuje, protože pro neodborníka by byl výklad ne zcela pochopitelný. V textu se však tu a tam objevují redundance v návaznosti jednotlivých podkapitol. Je však třeba uvítat, že práce aktuálně reaguje na evropské zkušenosti, z nichž vyplývá, že průvodním jevem menšinových konfliktů (národnostních i náboženských) je vnímání příslušníků menšin jako cizího elementu ve většinové společnosti.

Andrej Sulitka (EÚ AV ČR, v. v. i.)

Peter Vyšný, ŠTÁT A PRÁVO AZTÉKOV. Typi Universitatis Trnaviensis: Trnava 2012, 217 s.–

Monografie se soustřeďuje na jednu z nejznámějších a nejatraktivnějších, zároveň ale dosud relativně málo prozkoumaných kultur předkolumbovské Ameriky – kulturu aztéckou, která se rozvíjela ve 14.–16. století

v dnešním středním Mexiku. V první části představuje aztécký stát a každodenní život v něm, v druhé části se zaměřuje na otázky veřejného a soukromého práva Aztéků, zasazené ovšem do širšího kontextu aztécké/nahuaské kultury, respektive civilizačního okruhu Mezoameriky (středního a jižního Mexika a západní části Střední Ameriky). Cílem autora bylo především utřídit množství sekundární literatury a dostupných primárních pramenů a zprostředkovat čtenářům nejdůležitější polemiky, které proběhly a probíhají mezi specialisty na tomto poli, spíše než formulovat nové a přelomové hypotézy. Pro české a slovenské čtenáře může být zajímavé už toto shrnutí nejdůležitější dostupné literatury a editovaných pramenů; nejedná se však o pouhou kompilaci. Autor hodnotí obecně přijímané teorie, vyjadřuje vlastní názor, opřený o studium příslušných pramenů, a popřípadě polemizuje s uznávanými autoritami.

Vyšný v úvodu konstatuje, že dějiny práva se jen málokdy poohlédnou za hranice křesťanského Západu. Právní systémy Ameriky, Afriky či Austrálie – pokud je vůbec připuštěna jejich existence – nabývají v očích většiny představitelů oboru podoby pouhé exotické kuriozity (s. 8). Autorovou ambicí bylo tento přístup změnit a na příkladu Aztéků ukázat přínos pohledu směřujícího za hranice vlastního kulturního okruhu. Do značné míry tak navázal na průkopnickou studii mexického badatele Miguela Leóna-Portilly (*Nahuaská filozofie*, česky 2002), jenž se v 60. letech 20. století výzvami ke studiu myšlenkových systémů mimoevropských civilizací postavil proti přetrvávajícímu názoru prohlašujícímu „filozofii“ za výlučné dědictví evropské civilizace. Tato výchozí ambice se promítla do poněkud apologetického tónu, jímž jak